

6-SINF "TARIX" FANI DARSLIGI BO'YICHA

FAN: Tarix

SINF: 6-sinf

MAVZU: "Piramida va maqbaralar"

TEXNOLOGIK XARITA

MAVZU	6 - sinf "Piramida va maqbaralar"
Maqsad, vazifalar	Maqsad: O'quvchilarga <i>Piramida va maqbaralar</i> to'g'risida bilimlar berish Vazifalar: - o'quvchilarda mavzuga nisbatan qiziqish uyg'otish, ularda mavzu asosida bilim va ko'nikmalarni shakllantirish va kengaytirish. - mavzuga oid tarqatilgan materiallarni o'quvchilar tomonidan yakka va guruh holatida o'zlashtirib olishlari hamda suhbat munozara orqali tarqatma materiallardagi matnlar qay darajada o'zlashtirilganligini nazorat qilish, ularni bilimini baholash.
O'quv jarayonining mazmuni	<i>Piramida va maqbaralar tarixini o'rganishdan iborat</i>
O'quv jarayonini amalga oshirish texnologiyasi	Uslub: Og'zaki bayon qilish, «Tushunchalar tahlili» metodi, «FSMU» texnologiyasi Shakl: suhbat-munozara, amaliy mashg'ulot, kichik guruhlar va jamoada ishlash. Vosita: Tarqatma materiallar: matnlar, Usul: Tayyor yozma materiallar va chizmalar asosida. Nazorat: Og'zaki nazorat, savol-javoblar, kuzatish, o'z-o'zini nazorat qilish. Baholash: Rag'batlantirish, 5 balli tizim asosida baholash.
Kutiladigan natijalar	O'qituvchi: mavzuni qisqa vaqt ichida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirishiga erishadi, o'quvchilar faolligini oshiradi. O'quvchilarda darsga nisbatan qiziqish uyg'otadi. Bir mashg'ulot jarayonida o'quvchilarni baholaydi. O'z oldiga qo'ygan maqsadlariga erishadi. O'quvchilar tomonidan yozma axborotni mustaqil o'rganish, uni xotirada saqlash, boshqalarga yetkazish, savol berish va savollarga javob berishga o'rgatadi. O'quvchi: Yangi bilimlarni egallaydi. Yakka holda va guruh bo'lib ishlashni o'rganadi. Nutqi rivojlanadi va eslab qolish qobiliyati kuchayadi, o'z-o'zini nazorat qilishni o'rganadi, qisqa vaqt ichida ko'p ma'lumotga ega bo'ladi va baholay oladi.
Kelgusidagi rejalar (tahlil, o'zgarishlar)	O'qituvchi: Yangi pedagogik texnologiyalarni o'zlashtirish va darsda tatbiq etish, takomillashtirish. O'z ustida ishlash, mavzuni hayotiy voqealar bilan bog'lash. Pedagogik mahoratni oshirish. O'quvchi: matn bilan mustaqil ishlashni o'rganadi. O'z fikrini ravon bayon qila oladi. Shu mavzu asosida qo'shimcha materiallar topadi, ularni o'rganadi. O'z fikri va guruh fikrini tahlil qilib bir yechimga kelish malakasini hosil qiladi.

DARSNING BLOK CHIZMASI

№	Dars bosqichlari	Vaqt
---	------------------	------

1.	Tashkiliy qism	3 minut
2.	O‘tilgan mavzuni takrorlash	7minut
3.	Yangi mavzuni guruhlar bilan ishlash	20 minut
4.	Yangi mavzuni mustahkamlash	10 minut
5.	Baholash	3 minut
6.	Uyga vazifa	2 minut

DARSNING BORISHI

I. Tashkiliy qism:

O‘quvchilar bilan salomlashish, davomatni aniqlash, uyga berilgan vazifalarni tekshirish, O‘zbekistonda va dunyoda sodir bo‘layotgan yangiliklar bilan (topshiriq berilgan o‘quvchilar orqali) tanishtirish.

Darsning jihozlanishi va darsga hozirlik ko‘rish

1. Darslik,
2. Dunyo va O‘zbekiston xaritasi
3. Tarqatma materiallar: (topshiriqlar yozilgan kartochkalar) (ilova qilinadi)
4. Sinf xonasini guruhlariga ishlashga tayyorlash (sinf o‘quvchilarining soniga qarab 4, 5 guruhga bo‘lib, stollarni qo‘yib chiqish)
5. Guruhlarni baholash uchun har bir o‘quvchiga quyidagicha jadval tayyorlanadi:

№	Savollar	To‘g‘ri va to‘liq javob	Qisman to‘g‘ri javob	Umuman javob yo‘q
1.	Qadimgi Misr hukmdorlari piramidalarini qanday maqsadda barpo etishgan?			
2.	Hamma narsa vaqtdan qo‘rqadi, vaqt esa piramidalardan iborasini qanday tushunasiz?			
3	Misrdagi eng mashhur piramidalar qayerda barpo etilgan?			

Izoh: to‘g‘ri va noto‘g‘ri javoblar soni belgilanadi

Dars turi: Aralash

Dars jarayonida qo‘llaniluvchi metodlar: Kichik ma’ruza, guruhlarda ishlash metodlari.

Sinfni guruhlar bilan ishlashga tayyorlash

O‘quvchilarni guruhlarda ishlashga tayyorlash uchun dars boshlanishidan avval ularga sud tizimi va uning o‘ziga xos xususiyatlari to‘g‘risida yozilgan kartochkalar tayyorlanadi.

II. Yangi dars mazmuni (“Piramidalar va dahmalar”):

O‘qituvchi yangi mavzuni slaydlar asosida qisqacha ma’ruza orqali tushuntiradi (slaydlar va ma’ruza ilova qilinadi).

Ma’ruza quyidagi tartibda tushuntiriladi:

- ❖ Hamma narsa vaqtdan qo‘rqadi, vaqt esa piramidalardan
- ❖ Mumiyolash
- ❖ Muqaddas hayvonlar

III. Yangi mavzuni mustahkamlash uchun

2-USUL: TUSHUNCHALAR TAHLILI USLUBI

Uslubning mohiyati. Ushbu uslub o'tilgan o'quv predmeti yoki bo'limning barcha mavzularini o'quvchilar tomonidan yodga olish, biron-bir mavzu bo'yicha o'qituvchi tomonidan berilgan tushunchalarga mustaqil ravishda o'z izohlarini berish, shu orqali o'z bilimlarini tekshirib baholashga imkoniyat yaratish va o'quvchi tomonidan qisqa vaqt ichida barcha o'quvchilarni baholay olishga yo'naltirilgan.

Uslubning maqsadi. O'quvchilarni mashg'ulotda o'tilgan mavzuni egallanganlik va mavzu bo'yicha tayanch tushunchalarni o'zlashtirib olinganlik darajalarini aniqlash, o'z bilimlarini mustaqil ravishda erkin bayon eta olish, o'zlarining bilim darajalarini baholay olish, yakka va guruhlarda ishlay olish, sinfdoshlarining fikriga hurmat bilan qarash, shuningdek o'z bilimlarini bir tizimga solishga o'rgatish.

Uslubning qo'llanilishi: o'quv mashg'ulotlarining barcha turlarida o'tilgan mavzuni o'zlashtirganlik darajasini baholash, shuningdek, Yangi mavzuni boshlashdan oldin o'quvchilarning bilimlarini tekshirib olish uchun mo'ljallangan. Ushbu uslubni mashg'ulot jarayonida yoki mashg'ulotning bir qismida yakka, kichik guruh hamda jamoa shaklida tashkil etish mumkin. Ushbu uslubdan uyga vazifa berishda ham foydalansa bo'ladi.

Mashg'ulotda foydalaniladigan vositalar: tarqatma materiallar, tayanch tushunchalar ro'yxati, qalam yoki ruchka, slayd.

Mashg'ulotni o'tkazish tartibi:

- o'quvchilarni guruhlariga ajratiladi;
- o'quvchilar mashg'ulotni o'tkazishga qo'yilgan talab va qoidalar bilan tanishtiriladi;
- tarqatma materiallar guruh a'zolariga tarqatiladi.
- o'quvchilar yakka tartibda o'tilgan mavzu yoki yangi mavzu bo'yicha tarqatma materialda berilgan tushunchalar bilan tanishadilar;
- o'quvchilar tarqatma materialda mavzu bo'yicha berilgan tushunchalar yoniga egallagan bilimlari asosida izoh yozadilar;
- o'qituvchi tarqatma materialda mavzu bo'yicha berilgan tushunchalarni o'qiydi va jamoa bilan birgalikda har bir tushunchaga to'g'ri izohni belgilaydi yoki ekranda har bir tushunchaning izohi berilgan slayd orqali tanishtiriladi;
- har bir o'quvchi to'g'ri javob bilan belgilangan javoblarning farqlarini aniqlaydilar, kerakli tushunchaga ega bo'ladilar, o'z-o'zlarini tekshiradilar, baholaydilar, shuningdek bilimlarini yana bir bor mustahkamlaydilar.

Izoh: «Tushunchalar tahlili» uslubini «Chaynvord», «Uzluksiz zanjir», «Klaster», «Blits-zanjir» shaklida ham tashkil etish mumkin.

«Tushunchalar tahlili» uslubidan bir darsning o'zida dars boshlanishida o'tgan mavzuni takrorlash, mustahkamlash yoki yangi mavzu bo'yicha o'quvchilarning dastlabki bilimlari, qanday tushunchalarni egallaganliklari va shu darsning oxirida bugungi mavzudan nimalarni bilib olganliklarini aniqlash uchun ham foydalanish mumkin.

Quyidagi mashg'ulotda foydalaniladigan tarqatma materialni misol tariqasida keltiramiz.

TUSHUNCHALAR	MAZMUNI
Piramida	-
Memfis	-
Xufu	-
Xafra	-
Menkaura	-
Xeops	-
Miloddan avvalgi 2600 yil	-
147 metr	-
2,5 mln	-
0.5 mm	-
Sarkofag	-

Bitik	-
20 yil	-
Sfinks	-
Tutanxamon	-
70 kun	-
Mato	-
Toshtobut	-
Bastet	-

1-USUL: “FSMU”TEXNOLOGIYASI

Texnologiyaning tavsifi. Ushbu texnologiya munozarali masalalarni hal etishda, bahs-munozaralar o‘tkazishda yoki o‘quv-seminari yakunida (yoki o‘quvchi)larning o‘quv mashg‘ulotlari hamda o‘tilgan mavzu va bo‘limlardagi ba’zi mavzular, muammolarga nisbatan fikrlarini bilish maqsadida yoki o‘quv rejasi asosida biror-bir bo‘lim o‘rganilgach qo‘llanilishi mumkin. Chunki bu texnologiya tinglovchi (yoki o‘quvchi)larni o‘z fikrini himoya qilishga, erkin fikrlash va o‘z fikrini boshqalarga o‘tkazishga, ochiq holda bahslashishga, shu bilan bir qatorda o‘quvchi - tinglovchilar tomonidan o‘quv jarayonida egallangan bilimlarini tahlil etishga va egallanganlik darajasini aniqlashga, baholashga hamda tinglovchilarni bahslashish madaniyatiga o‘rgatadi.

Texnologiyaning maqsadi. Ushbu texnologiya tinglovchi (yoki o‘quvchi)larni tarqatilgan oddiy qog‘ozga o‘z fikrlarini aniq va qisqa holatda ifoda etib, tasdiqlovchi dalillar yoki inkor etuvchi fikrlarni bayon etishga yordam beradi.

Mashg‘ulotni o‘tkazish tartibi:

- o‘qituvchi har bir tinglovchi (yoki o‘quvchi)ga «FSMU» texnologiyasining to‘rt bosqichi yozilgan qog‘oz varaqlarini tarqatadi va yakka tartibda ularni to‘ldirishni iltimos qiladi. Bu yerda:
- **F**- fikringizni bayon eting;
- **S** –fikringiz bayoniga sabab ko‘rsating;
- **M** – ko‘rsatgan sababingizni asoslovchi misol keltiring;
- **U** – fikringizni umumlashtiring.
- o‘qituvchi tinglovchi (yoki o‘quvchi)lar bilan bahs mavzusi (yoki muammo)ni belgilab oladi;
- yakka tartibdagi ish tugagach, tinglovchi (yoki o‘quvchi)lar kichik guruhlariga ajratiladi va o‘qituvchi kichik guruhlariga «FSMU» texnologiyasining to‘rt bosqichi yozilgan katta formatdagi qog‘ozlarni tarqatadi;
- kichik guruhlariga har birlari yozgan qog‘ozlardagi fikr va dalillarni katta formatda umumlashtirgan holda to‘rt bosqich bo‘yicha yozishlarini taklif etiladi;
- o‘qituvchi kichik guruhlarining yozgan fikrlarini jamoa o‘rtasida himoya qilishlarini so‘raydi;
- mashg‘ulot o‘qituvchi tomonidan muammo bo‘yicha bildirilgan fikrlarni umumlashtirish bilan yakunlanadi.

Tarqatma materialning taxminiy nusxasi

VAZIFA. «Piramidalar va dahmalar» mavzusi bo‘yicha quyidagi fikrlaringizni bayon eting:

- **F**- fikringizni bayon eting;
- **S** –fikringiz bayoniga sabab ko‘rsating;
- **M** – ko‘rsatgan sababingizni asoslovchi misol keltiring;
- **U** – fikringizni umumlashtiring.

V. Dars yakunlanadi va baholanadi

O‘quvchilar tomonidan bajarilgan topshiriqlarni o‘qituvchi baholash uchun o‘quvchilarning uyga berilgan vazifalarni to‘g‘ri bajarganligi, darsdagi faol ishtiroki va dars

jarayonida jadvalning to'g'ri to'ldirilganligi va kartochkalar bilan to'g'ri ishlaganligi e'tiborga olinib baholanadi.

VI. Uyga vazifa

Yangi mavzuni darslik bo'yicha o'qib, mavzu oxiridagi savollarga javob tayyorlash.

MA`RUZA

Qadimgi va O'rta podsholik davrida misrliklar barpo etgan ulkan piramidalar fir'avnlarni dafn etiladigan joy – maqbaralar bo'lgan. O'tgan mingyilliklar davomida ko'pdan ko'p shaharlar va davlatlar yo'q bo'lib ketdi, ibodatxonalar va saroylar xarobaga aylandi, faqat piramidalar vaqtdan qo'rqmaydi, faqat piramidalargina to'rt mingyildan oshiq vaqt davomida o'zgarmasdan turibdi.

Eng mashhur piramidalar Memfis shahri yaqinida uch fir'avn – Xufu, Xafra va menkaura uchun bunyod etilgan. Bu piramidalar jahonning yetti mo'jizasidan biri, boz ustiga, ular orasida ham hozirga qadar saqlanib qolgan birdan bir inshootlardir. Eng katta piramida Xufu uchun miloddan avvalgi 2600 yilda qurilgan edi. Uning balandligi 147 metr.

Piramida har biri ikki tonnadan og'irroq bo'lgan 2,5 mln dona tosh bo'laklaridan tashkil topgan. Toshlar shunchalik aniq-rasolik bilan kesilgan va taroshlanganki, ular o'rtasidagi yoriq 0.5 mm dan oshmaydi. Piramida ichida dahliz bilan tutashtirilgan bir qancha xonalar mavjud. Ulardan birida fir'avnning mumiyolangan jasadi solingan toshtobut – sarkofag joylashgan edi.

Misrliklar inson vafot etganidan so'ng o'zga bir olamga yo'l oladi, bu hayotda foydalanilgan narsalarning hammasi narigi dunyoda ham kerak bo'ladi, deb hisoblashgan.

Dahmalar ichi esa munojotlar va qarg'ishlardan iborat bitiklar bilan qoplangan, ular fir'avnni himoya qilishi va o'zga hayotga o'tayotganida unga yordam berishi mo'ljallangan.

Yirik piramidalarni o'rtacha 20 yil davomida qurishgan. Bu og'ir mehnat ekanligi sir emas. Piramidalarni sfinkslar – tanasi arslon va boshi odamnikisimon bo'lgan ulkan haykallar qo'riqlaydi.

Yangi podsholik davrida boshqa ehrom qurmay qo'yishdi. Fir'avnlarni tog'larga o'yilgan tosh maqbaralarga dafn etadigan bo'lishdi. Ularga kiraverish yo'llarini bekitib tashlashgan.

Eng mashhur maqbara fir'avn Tutanxamonga tegishli bo'lgan. Maqbara ichidagi tasavvurga sig'maydigan boyliklar bizga qadar yetib kelgan.

Qadimgi Misrliklar inson vafot etganidan keyin marhumlar saltanatiga ketadi, o'sha yerga umrini davom ettiradi, deb hisoblashgan. Ammo marhumlar saltanatidagi hayot, misrliklar fikricha, Osiris sudining natijalariga bog'liq bo'ladi. Tarozi bir pallasiga marhumning yuragi boshqasiga esa qush patlari qo'yiladi. Mabodo tarozi pallalari tenglashsa, demak, inson bu dunyodagi hayotida faqat ezgu ishlar qilgan bo'ladi, u vafot etgandan so'ngra ajoyib bir sharoitda umrini davom ettiradi. Mabodo, yurak og'irroq kelsa, demak, inson bir talay yomon ishlarni qilgan bo'lib chiqadi, badbashara maxluqlarga yemish bo'ladi. Osiris qarshisida go'zal qiyofada qad rostlash uchun esa misrliklar inson jasadini mumiyolashgan.

Odatda mumiyolash qariyb 70 kun davom etgan. Jasadga maxsus ishlov berilgandan keyin ko'pdan ko'r matolar bilan o'rab chirmashgan, qimmatbaho taqinchoqlar bilan bezashgan. Matolar qati orasiga omad keltiruvchi tumorlar qo'yilgan. Shu taxlit ishlov berilgan inson mayiti mumiyoyo deyilgan. Ammo mumiyolash faqat marhumning izida qolgan boy-badavlat qarindoshlarigagina nasib etardi, xolos.

Misrliklar diniy e'tiqodiga ko'ra, xudolar ko'pincha muqaddas hayvonlar qiyofasida gavdalanadi. Misrliklar xudolari bir talay bo'lgani tufayli deyarli barcha hayvonlar xudo deb hisoblangan. Mushuk, qo'y, ho'kiz, sigir, arslon, lochin, ilon va boshqalarni muqaddas hayvonlar deb bilishgan.

Hashoratlar orasida qo'ng'iz alohida hurmat-e'tiborga sazovor edi.

Tarix fanlari nomzodi: P. Norbo'tayev